

Justiitsministeerium
info@just.ee

Teie 08.05.2020 nr 8-1/3102

Meie 27.05.2020 nr 10-3/20/45-2

Tartu Ringkonnakohtu arvamus kriminaalmenetluse seadustiku ja karistusregistri seaduse muutmise seaduse eelnõu väljatöötamise kavatsuse (kriminaalmenetluse revisjoni II etapp) kohta.

Täname võimaluse eest avaldada arvamust kriminaalmenetluse seadustiku ja karistusregistri seaduse muutmise seaduse eelnõu väljatöötamise kavatsuse osas. Esitame mõned märkused, mis seonduvad VTK punktiga 9.4 „Välisriigis mõistetud karistuste arvessevõtmine“.

Leiame, et välisriikide (eriti väljapoole EL-i jäävate riikide) otsuste tunnustamisel tuleb olla ettevaatlik. On vaja vältida sellist viga, nagu on tehtud karistusseadustiku (KarS) § 2 lg 3 puhul („sama süüteo eest ei või kedagi karistada mitu korda, sõltumata sellest, kas karistus on mõistetud Eestis või mõnes teises riigis“). Eesti Vabariigi põhiseaduse § 23 lg-st 3 tulenev *ne bis in idem* põhimõte kõlab järgmiselt: „Kedagi ei tohi teist korda kohtu alla anda ega karistada teo eest, milles teda vastavalt seadusele on mõistetud lõplikult süüdi või õigeks“ ega seostu teistes riikides mõistetud karistusega. Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni 7. lisaprotokoll 4. artikli esimene lõige on veel konkreetsem: „Mitte kellegi üle ei või sama riigi jurisdiktsiooni alusel teist korda kohut mõista ning kedagi ei või kriminaalkorras karistada teo eest, milles ta on juba selle riigi seaduse alusel ja kriminaalmenetluse korral lõplikult õigeks või süüdi mõistetud.“

KarS § 2 lg-ga 3 on seadusandja loobunud väga suuresti ühest iga suveräänse riigi rahvusvaheliselt tunnustatud õigusest: õigusest öelda, mille eest ja mismoodi riik kedagi karistab (karistusvõim). Nt kujutatagu endale ette seda, et mees peksab mõnel islamimaal (eestlannast) naise (pool)surnuks ja kohalik kohus mõistab mehele selle eest naeruväärselt väikese karistuse (nt meie mõistes väärteokaristuse) seetõttu, et kohtu arvates oli naine meest kelmikalt vaadates provotseerinud. Või kui nt Vene kohus mõistab Petseris eestlase (pool)surnuks peksnud mehele naeruväärse karistuse (nt jällegi meie mõistes väärteokaristuse) seetõttu, et eestlane "õigustas fašismi ja homoseksualismi" ning oli seetõttu suuresti ise süüdi. KarS § 2 lg 3 järgi tuleks Eestil sellisel juhul menetlemisest loobuda, mis oleks ilmselt ebaõiglane ja näitaks, et riik on KarS § 2 lg 3 kehtestades olnud liiga lahke. Oleks pidanud lähtuma põhimõttest, millest juhindub ilmselt enamik riike, kes *ne bis in idem*-põhimõtet tunnevad: see põhimõte kehtib vaid riigi sees ja isenesest pole mingit probleemi, kui ühe teo eest mõistetakse inimene süüdi 200 korda (kõigi maailma 200 riigi poolt) (tõsi, Schengeni leping seab omad piirid).

Tuleb mõõnda, et ilmselt poleks välisriigi otsuse tunnustamisel sedavõrd raskeid tagajärgi, nagu võivad esile kerkida KarS § 2 lg-ga 3 – aga soovimatud tagajärjed võivad sellegipoolest ilmned. Kõigepealt oleks suund teistsugune: välisriigi otsus ei ole süüdistatavale mitte soodne, vaid ebasoodne (nt võib tema karistus raskeneda või võidakse ta suurele retsidiivsusohule viidates vabadesse laskmata jätta). Ja mida peaks (või kas üldse peaks) Eesti kohus hakkama peale nt mõne välisriigi otsusega selle kohta, et süüdistatav mõisteti kusagil süüdi jumalateotuses, diktaatori solvamises, abielurikkumises või homoseksualismis? Ilmselt ei saa me rääkida korduvusest kui kvalifitseerivast asjaolust, sest meie õigus selliseid karistusnorme ei tunne. Aga kui koos selle süüditunnistamisega seati isikule mingid sellised piirangud, mida võiks meie õiguses nimetada katseajaks ja käitumiskontrolliks, siis kas tuleb Eestis lähtuda sellest, et siin menetletav kuritegu pandi toime katseajal?

Seepärast peaks KarS § 2 lg-ga 3 sarnase blankoveksli andmisest igal juhul hoiduma, st ei tohiks sätestada üldsõnaliselt, et välisriikide otsuseid on vaja arvesse võtta. Kaaluma peaks sedagi, kas EL-i riikide otsuseid saab ja tohib ikkagi alati tingimusteta tunnustada. Mõningates EL-i riikides ilmnevad viimasel ajal õigusriikluse põhimõttega seoses muret tekitavad tendentsid. Seepärast ei saa välistada, et mingi liikmesriik võib kehtestada mõne sellise kuriteokoosseisu, mida Eestis (meie põhiseadusest tulenevalt) kuidagi kuriteoks pidada ei saaks.

Lugupidamisega
/allkirjastatud digitaalselt/
Tiina Pappel
Tartu Ringkonnakohtu esimees

Erkki Hirsnik
erkki.hirsnik@kohus.ee